

Aliona MERIACRE
Lector, Doctorand
Universitatea de Stat «Alec Russo»
Bălți, Republica Moldova

Unele considerații cu privire la relația dintre limbă și caracterul poporului

Rezumat: Cercetarea de față are drept scop relevarea rolului identității etnice în actul transpunerii glotice. Pentru realizarea acestui scop ne-am propus să identificăm raportul dintre limbă și caracterul poporului, rolul matricei unei comunități și al viziunii poporului asupra lumii la crearea specificului etnolingvistic și la determinarea gradului de transpunere social-culturală și etnolingvistică a lumii.

Coraportul limbă – identitate etnică reprezintă un aspect sine-qua-non de cercetare reliefat de către învățați, accentul fiind pus atât pe cadrul național, cât și cel internațional. Dihotomia caracterul limbii – caracterul poporului care o vorbește constituie un tot întreg, aflat în relație de interdependență, așa cum caracterul poporului “se sedimentează” în limbă, în concepția diferitor cercetători, iar limba, la rândul ei, influențează, mai mult sau mai puțin, caracterul vorbitorilor săi, definindu-le sorginea. Trăsăturile specifice ale națiunii se răsfrâng, într-o oarecare măsură asupra limbii, în timp ce limba, contribuie la cizelarea și cultivarea “puterii spirituale” a poporului.

Aplicarea unui suport metodologic relevant ne-a oferit posibilitatea să asigurăm demersului nostru științific o bază teoretică concretă de examinare a relației dintre limbă și caracterul poporului în scopul, relevării rolului identității etnice și a viziunii poporului asupra lumii în actul transpunerii lingvistice.

Cuvinte-cheie: limbă, identitate etnică, transpunere glotică, caracterul poporului, viziunea poporului asupra lumii

Abstract: This research aims at highlighting the role of ethnic identity in the act of linguistics transposing. To achieve this we intend to identify the relation between language and people's character, the role of a community matrix and its worldview to create the ethno-linguistic peculiarity and determining the socio-cultural and ethnolinguistic transposition of the world.

The correlation language – ethnic identity is a *sine qua non* aspect of the research highlighted by scientists, focusing both on the national and international levels. The dichotomy language character – the character of the people who speak it constitutes one whole, based on a relationship of interdependence, as people's character “settles” in the language, in opinion of different scholars and language, in turn, influences, more or less the character of its speakers, defining their origins. The specific features of the nation have an impact on the language and the language contributes to chiseling and nurturing people's spiritual power.

Applying a relevant methodological support has enabled us to provide to our research a theoretical concrete examination of the relationship between language and people's character, fully revealing the role of ethnic identity and worldview in the linguistic transposition act.

Keywords: language, ethnic identity, glottic transposition, people's character, worldview

Cercetarea de față are drept scop relevarea rolului identității etnice în actul transpunerii glotice. Pentru realizarea acestui scop ne-am propus să identificăm raportul dintre limbă și caracterul poporului, rolul matricei unei comunități și al viziunii poporului asupra lumii la crearea specificului etnolingvistic și la determinarea gradului de transpunere social-culturală și etnolingvistică a lumii. Baza metodologică aplicată a fost determinată, respectiv, de scopul și obiectivele înaintate, precum și de specificul problematicii examinate.

În felul acesta, metoda descriptivă a fost aplicată la prezentarea concepțiilor lingviștilor cu privire la relația dintre limbă și caracterul poporului. După cum era și firesc, s-a recurs și la metoda observației, eficientă în a examina, a face constatări și remarci cu referință la un aspect sau altul al problemei. Analiza și caracterizarea tezilor lingviștilor români și străini, generalizarea rezultatelor obținute și desprinderea unei judecăți

propriu cu privire la cele studiate au fost posibile datorită analizei și sintezei, deducției și inducției.

Coraportul limbă – identitate etnică reprezintă un aspect sine-qua-non de cercetare reliefat de către lingviști, accentul fiind pus atât pe cadrul național, cât și cel internațional. Bunăoară, referindu-se la limba română, Ion Heliade-Rădulescu a remarcat: “Trebuie a se-cerceta și a-se-învăța limb’a Rumînească și geniul’ său, și pentru aceasta este destul o băgare de seamă luminată și fără prejudicăți, și un’ parallelismu al limbilor” (*Gramatică românească* 63). Or, “contrapunerea” limbilor permite, pe de o parte, “ieșirea în diferite lumi spirituale și mentale ale popoarelor” (Манакин 21), precum și stăpânirea unor substanțe de ordin superior, iar, pe de altă parte, dezvăluirea, în perspectiva universalității, a propriilor “nestemate”, fapt care conduce, în consecință, la conturarea unei voci umane cu “timbru românesc”(Coșeriu: 1994 176), la “constituirea identităților și a tradițiilor comune”(38).

Dihotomia caracterul limbii – caracterul poporului care o vorbește constituie un tot întreg, aflat în relație de interdependență, așa cum caracterul poporului “se sedimentează” în limbă, în concepția diferitor cercetători, iar limba, la rândul ei, influențează, mai mult sau mai puțin, caracterul vorbitorilor săi, definindu-le sorgintea. Trăsăturile specifice ale națiunii se răsfrâng, într-o oarecare măsură asupra limbii, în timp ce limba, contribuie la cizelarea și cultivarea “puterii spirituale” a poporului. De asemenea, însăși limba este considerată una din formele primare ale manifestării spiritului etnic fără de care nu ar fi posibilă cunoașterea celorlalte forme ale sale (Jordan 117).

Așadar, aplicarea suportului metodologic schițat ne-a oferit posibilitatea să asigurăm demersului nostru științific o bază teoretică concretă de examinare a relației dintre limbă și caracterul poporului în scopul relevării rolului identității etnice și al viziunii poporului asupra lumii în actul transunerii lingvistice.

Problema reflectării particularităților proprii unui popor în limbă constituie un subiect luat în discuție de către diferiți cercetători (a se vedea: (Philippide 202, 276-277); B. Croce apud (Jordan 117); E. Condillac, G. Vico apud (Wald 450); H. Steinthal apud (Prioteasa 56); (Claret 141); (Maiorescu 165-168); (Eremia 4); K. Vossler apud (Constantinescu-Dobridor 86); (Гумбольдт 39, 47, 64, 70, 72, 164, 182, 193, 325, 348, 357, 370, 372-374, 406) ș. a.). De exemplu, pentru E. Condillac “fiecare limbă exprimă caracterul poporului său”, geniul limbii fiind, în opinia sa, un produs al geniului

poporului și se manifestă, mai ales, în organizarea semantică a limbii (apud în Wald 450). Deci limba, ca produs al poporului, cumulează în conținutul său semantic trăsăturile spirituale ale acestuia, specificul lingvistic fiind marcat de către spiritul etnic.

Dacă în concepția lui E. Condillac caracterul poporului se sedimentează, mai cu seamă, în structura semantică a limbii, atunci după G. Vico, caracterul poporului își lasă amprenta, în special, pe aspectul sonor al sistemului lingvistic (apud în Wald 450). Pronunțarea specifică a unor indivizi fie “dialectală”, fie “împrumutată” sau, mai degrabă “stâlcită” datorită unor influențe cultural-lingvistice externe, volitive sau nevolitive, de asemenea, este un rezultat al specificului mediului social-cultural existent, având, respectiv, repercusiuni în sistemul etnolingvistic și vorbind de anumite trăsături de caracter proprii persoanelor respective. Edificator, în acest sens, este jargonul francez al Chiriței lui V. Alecsandri, limbajul personajelor tipizate ale lui I. L. Caragiale, implicate în viața politică, limbajul țăranilor moldoveni ai lui I. Creangă sau M. Sadoveanu, lucruri care reflectă caractere și realități istorice proprii mediului de referință etc.

Pluralitatea limbilor și a viziunilor lingvistice asupra lumii ar fi, prin urmare, și o consecință a pluralității caracterelor popoarelor. Această concepție este expusă de către W. von Humboldt, filozof politic și lingvist german, reprezentant al liberalismului clasic. Cercetătorul susține, în maniera sa idealistă, coeziunea limbii cu particularitățile spirituale ale poporului său, afirmând, în acest sens, că limbile diferă atât de mult prin structura lor deoarece sunt legate de particularitățile spirituale ale națiunilor. Ele ar fi atât de intim contopite, încât dându-ni-se unul din acele elemente, îl putem deduce integral pe celălalt. Astfel, W. von Humboldt, în cele din urmă, identifică limba unei etnii cu spiritul sau ființa ei: “Structura limbilor speciei omenеști este diferită din cauză că și în măsura în care însuși caracterul spiritual al popoarelor este diferit”; “Limba este, la un popor, organul ființei lui intime, este chiar această ființă, așa cum ajunge ea încet-încet să se cunoască pe sine însăși și să se manifeste”. Legătura strânsă dintre limbă și spirit este redată și în citatul următor: “Limba este aspectul exterior al sufletului unui popor. Limba lui îi este suflet și sufletul îi este limbă, niciodată nu le putem îndeajuns gândi împreună” (69, 164). Deși e greu de redat cum “individualitatea spirituală se înrădăcinează în limbă”(182), “spiritul popoarelor reprezintă în sine un principiu suprem de condiționare a diferitor limbi” (Рамишвили 10). La rândul lor, limbile constituie, respectiv, “înruparea spirituală a vieții individuale a națiunilor”

(Гумбольдт 72). Trebuie să menționăm că, în concepția savantului german, sistemul lingvistic este asociat metaforic cu o albie pe care spiritul, mișcându-se pe “traseul legităților limbii”(101), “își poate purta valurile sale într-o siguranță deplină”(162). Așadar, spiritul unui popor se conservă în limbă, identificându-se prin aceasta. Și dacă particularitățile spirituale ale națiunilor determină pluralitatea limbilor, atunci limbile, la rândul lor, în calitate de “factori stimulanți ai puterii spirituale care activează în permanență”(67), contribuie la formarea și dezvoltarea “puterii spirituale a națiunilor”(47, 64), la constituirea identității etnolingvistice. Pe de o parte, limba influențează asupra spiritului poporului (70), pe de altă parte, ea îl exprimă (325).

Prin urmare, teoria humboldtiană, expusă mai mult sau mai puțin confuz sau pe alocuri exagerat, se rezumă, de fapt, la determinarea reciprocă limbă – particularități spirituale ale poporului sau coeziunea lor. Or, trăsăturile specifice ale națiunilor se răsfrâng, într-o măsură oarecare asupra limbii, iar limba, respectiv, contribuie la cizelarea și cultivarea caracterului spiritual al poporului. Această concepție reprezintă, de altfel, unul din argumentele principale de determinare a pluralității limbilor, ale căror etnii concep lumea într-un mod particular, în dependență de felul lor de a gândi, fapt concretizat, îndeosebi, în modul de desemnare a realităților.

Influențat de psihologia idealistă a lui Herbart și continuându-l pe Humboldt, H. Steinthal respinge afirmațiile naturaliste despre limbă. Astfel, punând accentul pe conștiința individuală, el arată că limba e o aptitudine și o activitate, o emanație a conștiinței de sine. La fel ca și E. Condillac, învățatul concepe limba ca “un produs al sufletului omenesc”, care nu are nici o legătură cu gândirea logică sau cu viața socială. Având rolul de “a exprima activitatea psihică a fiecărui individ”, limba, după părerea lui H. Steinthal, s-a format, “după legile vieții spirituale”. De aceea sistemul lingvistic al unei etnii nu poate fi “cunoscut” sau “studiat în afara vieții psihice” a ei (apud în Prieteasa 56; Constantinescu-Dobridor 83).

Teza care susține că fiecare sistem de unități lingvistice exprimă trăsăturile caracteristice ale unui popor transpune și în lucrările scriitorilor români. Dr. Petrini-Galatz, bunăoară, într-un stil ușor metaforizat, afirmă, în acest sens: “Culorile cuvântului sunt însăși culorile stărei politice și psihologice în diferitele perioade ale istoriei” (5).

Un alt cercetător român, Al. Philippide, vede în diversitatea limbilor “feluri de a gândi deosebit”, diferite “imagini a firilor etnice”:

Însă, de la o limbă la alta, deosebirea se întinde asupra tuturor raporturilor, și asupra celor de subiect și de atribut și de predicat, de gen, de număr, și când, plin de prejudețiile căpătate prin limbile civilizate europene, prejudeții care te fac să presupui că numai astfel poate gândi omul cum Europeanul gândește, vii întâiaș dată în contact cu feluri de a gândi deosebit, capeți parcă simțirea că ai a face cu un alt crier decât cu acel omnesc (202).

Lingvistul neogramatic se referă, pe de o parte, la caracterul lingvistic particular al poporului german:

[...] înșirarea preciză a cuvintelor în propoziția nemțească, cea regulată ca după șfoară în poziția diferitelor membre ale sale nu este o imaginație a întregii firi nemțești cu eticheta cea aspră, cu saluturile ceremonioase, cu ierarhia sfânt observată a gradelor și a titlurilor, care începe cu Herr Wirklicher Regieungs Rath și merge prin tot felul de ober- și unter- până ajunge la Herr Secretar? (276)

Pe de altă parte, acesta se raportează la caracterul specific al sistemului lingvistic francez: “Iar accentele lin deosebite de la o silabă la alta și fraza scurtă, tonul cântător, frumuseța sunetului limbii franțuzești nu reflectează oare poporul cel plin de gust [...]. Nu mai reflectează ele însă și spiritul de mahala, cel care te îmbată de aparențe și sacrifică solidul luxului, spiritul de sclifoseală, care dela Paris a inundat Europa” (277).

La fel și I. Heliade-Rădulescu concepe limba unui popor în strânsă interdependență cu spiritul lui. Astfel, învățatul vede limba ca o “icoană a ideilor și sentimentelor unui om sau a unui norod”, “în limba unui norod poate să vază cineva cât este el de slobod sau rob, câtă omenire are, cât e de simțitor sau crud ș. c. l.” (apud în David 75).

Cercetătorul junimist, T. Maiorescu, de asemenea, consideră limba ca produs etnic care se poate supune doar “forțelor fatale a legilor naturale” sau uzului unui popor “care face lege și care își are totdeauna cauza lui binecuvântată și mai profundă decât rațiunile filologilor”: “Limba, în orice manifestare a ei – în gramatică ca și în expansiuni și idiotisme – este un product necesar și instinctiv al națiunii”, în care trebuie să recunoaștem o “autoritate legală a naturii proprii poporului” (165, 166). Astfel, unitățile de limbă, după părerea lui T. Maiorescu, “nu se nasc și nu se distilează prin distilarea rece a reflecțiunii, ci din căldura sentimentului” unui individ sau a unui popor, integrându-se profund în ființa acestuia: “Cuvântul înrădăcinat este acela al cărui înțeles face parte din întreaga viață sufletească a poporului și semnul acestei înrădăcinări este întrebuițarea cuvântului în toate manifestările geniului unui popor”. Pentru a întări cele afirmate,

T. Maiorescu, vine, în continuare, cu unele întrebări retorice: “Vei depărta vreodată din conștiința românească rugăciunea zilnică și nu ne duce pe noi în ispită pentru a-i vorbi de **tentațiune?** / Va schimba oare poezia populară începuturile ei **frunză verde de bujor**, pentru a zice frunză verde de **roză de Alpi?** ” (*Titu Maiorescu* 37). Astfel, se observă că T. Maiorescu concepe slova românească legată, nemijlocit, de realitatea vieții sufletești, fiind “un complex de înțelesuri și de simțiri”, care constituie însăși “șesătura trainică a personalității unui individ, ca și a unui popor”, șesătură împletită “totdeauna din multe ște ale spiritului omenesc” (Maiorescu 167-168).

Din cele menționate mai sus, putem conchide că omenia, libertatea, sensibilitatea, cruzimea, starea psihologică a unui individ sau a unui popor, în general, se răsfrâng și asupra unităților lingvistice, elemente ale “produsului etnic” propriu-zis. Acest fapt contribuie la individualizarea limbii, altfel-zis, la constituirea unui caracter particular al ei în dependență de caracterul specific al etniei, reflectând, respectiv, o viziune particulară asupra lumii. În felul acesta, trebuie să-i dăm dreptate cercetătoarei românce, S. Stănescu, care consideră că “învățarea unei limbi străine presupune cunoașterea unor structuri spirituale noi, a unor noi sisteme de valori, scheme de judecată și accepțiuni de morală” (79), cunoaștere care duce la atingerea noilor dimensiuni etnoculturale, la dezvoltarea epistemologică a unei etnii și stabilirea identității inconfundabile dintre culturi.

Dihotomia caracterul limbii – caracterul poporului care o vorbește constituie un tot întreg, aflat în relație de interdependență, așa cum caracterul poporului “se sedimentează” în limbă, în concepția diferitor învățați, iar limba, la rândul ei, influențează, mai mult sau mai puțin, caracterul vorbitorilor săi, definindu-le sorgintea. Îi face să fie mai blânzi, mai îngăduitori, mai buni, să distingă răul de bine, adevărul de minciună etc. Aceste idei se conțin, într-o formă generalizatoare, și în pasajul următor, ce aparține cercetătorului român I. Oprea:

Limba a fost dintotdeauna mijlocul cel mai simplu și mai sigur de constatare a apartenenței unor oameni sau unor grupuri de oameni la un anumit popor cu trăsături etnice specifice. O asemenea apartenență nu era apreciată însă numai din perspectiva folosirii unui idiom ca mijloc de comunicare, ci și prin anumite trăsături psihice. S-a creat astfel curând opinia că există o legătură nemijlocită între limba vorbită de o anumită comunitate umană și particularitățile care caracterizează comunitatea în general. (55)

Așadar, remarcăm faptul că rolul “matricei etnice” (în special, a determinantelor ei istorice, culturale, social-politice), de asemenea, se consideră a fi important în constituirea caracterului poporului și a viziunii acestuia despre univers. Or, atât matricea propriu-zisă, cât și caracterul membrilor unei comunități lingvistice determină, respectiv, caracterul limbii care reflectă, la rândul ei, viziunea specifică a comunității asupra lumii. Astfel, M. Eliade, referindu-se la viața istorico – spirituală a românilor, “atât de plină de primejdii” și “atât de dramatică”, care a “imprimat caracteristici specifice și profunde în sufletul poporului român, afirmă:

Caracteristicile dominante ale sufletului românesc sunt bunătatea, toleranța și ospitalitatea. Cine a suferit atât de mult din cauza intoleranței și cruzimii celorlalți, se apără și se purifică prin cultivarea virtuților contrare. [...] Oamenii care s-au văzut siliți de secole să rătăcescă prin păduri și să-și vadă căminele și câmpiile devastate, înțeleg mai bine ce valoare are ospitalitatea. (41)

Acest fapt e explicat, îndeosebi, prin credința lor creștină: “Datorită credinței lor în prezența permanentă a lui Dumnezeu în viață și Istorie, românii nu au căzut niciodată în păcatul disperării de-a lungul tragicului lor destin. Mereu au avut speranța că, în cele din urmă, Binele va triumfa asupra Răului” (42-43). Prin urmare, aceste trăsături de caracter, native sau dobândite în timpul vieții, conturează chipul românului cu o anumită credință, istorie și o limbă maternă inconfundabilă.

Aceeași situație de raportare a limbii unui popor la caracterul acestuia este proprie oricărei comunități etnolingvistice. Or, imaginea poporului transpare, mai cu seamă, în limba ei, ca formă primordială de consemnare a spiritului etnic. Edificatoare, în acest sens, este concepția lui B. Croce, în care limba este considerată una din formele primare ale manifestării spiritului etnic și care necesită a fi cunoscută pentru a înțelege și celelalte forme spirituale, mult mai complexe, ale “vieții spiritului” (cum ar fi, de exemplu, viziunea poporului asupra lumii). Această idee este enunțată în opera lui ca moment de argumentare a principiului precum că limba și arta, respectiv, lingvistica și estetica, luate în ansamblu, ar fi unul și același lucru:

Dacă limbajul este cea dintâi manifestare a spiritului și dacă forma estetică nu-i altceva decât limbajul luat în sensul lui cel mai pur și în toată extensiunea lui adevărată și științifică, nu ne putem aștepta să înțelegem bine formele ulterioare și mai complexe ale

vieții spiritului, câtă vreme prima și cea mai simplă rămâne prost cunoscută, mutilată, desfigurată. (apud În Iordan 117)

Fiind concepută drept produs al spiritului uman, limba, ar genera din trăirile intime și primordială ale sufletului omenesc, urmând, la prima vedere, să fie similară la toate popoarele. Totuși la rând cu universalile care există în majoritatea limbilor, ca rezultat al interpretării universului, precum și al manifestării unor trăsături de caracter proprii firii umane, în general, indiferent din ce grup etnic face parte, se produce o varietate de limbi și de viziuni asupra lumii, o individualizare a lor de la o etnie la alta, fapt provocat de mai mulți factori lingvistici sau extralingvistici. Un rol semnificativ, în acest sens, îi revine, pe de o parte, “puterii” lingvistice creatoare “care nu-i pretutindeni aceeași”, pe de alta, “amestecului diversificator al simțirii și al fanteziei” (Iordan 117). Aflându-se într-un raport dialectic cu principiul alterității (“faptul că limbajul este totdeauna “și pentru alții”, “și al altora”, nu numai pentru un individ și al unui singur individ”), principiul creativității (“faptul că limbajul este în esența sa activitate creatoare sau enérgeia” (Coseriu 1996 15)) este cel ce duce, în esență, pe plan istoric, la diversitate atât regională, cât și universală, determinând existența unei pluralități a limbilor care cristalizează în sine, prin intermediul a diferitor modalități de desemnare, geniul poporului care o vorbește, viziunea lui asupra lumii, aspirațiile și sentimentele, evenimentele și impresiile sale.

4. Sintetizând cele menționate, ne convingem o dată în plus că viziunea poporului asupra lumii, pe lângă faptul că se află în corelație cu realitatea înconjurătoare, de asemenea, este legată, nemijlocit, de particularitățile spirituale ale comunității etnice respective, de obârșia sa, fapt relevat cu prisosință în sistemul limbii. Limba și spiritul poporului sunt două fațete indestructibile ale unui întreg unic în felul său, fapt care explică, pe de o parte, imposibilitatea traductibilității totale a unităților lingvistice și transgresiunea acestora în spații interlingvistice țintă, pe de altă parte.

Bibliografie

- Claret, Jacques, *Ideea și forma*. Cuvânt înainte și traducere: Dumitru Ghișe, București, Editura științifică și enciclopedică, 1982.
- Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Dicționar de termeni lingvistici*, București, Editura Teora, 1998.

- Coșeriu, Eugen, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, (Carte tipărită); col. de red.: Stelian Dumistrăcel ș. a. Iași, Inst. de Filologie Română "A. Philippide", 1994.
- Coșeriu, Eugen, "Latinitatea orientală", in *Adevărul despre noi. Limba română este patria mea. Studii. Comunicări. Documente. Antologie de texte publicate în revista "Limba Română" (Chișinău)*, [1991-1996], Chișinău, 1996, p. 15-31.
- David, Doina, *Limbă și cultură*, Timișoara, Editura Făclia, 1980.
- Eliade, Mircea, *Meșterul Manole*, Ediție și note de Magda Ursache și Petru Ursache. Studiu introductiv de Petru Ursache, Iași, Editura Junimea, 1992.
- Eremia, Anatol, *Destinul cuvintelor*, Chișinău, Editura Știința, 1988.
- Heliade-Rădulescu, Ion, *Gramatică românească*, Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, București, Piața Scânteii, 1, Editura Eminescu, 1980.
- Iordan, Iorgu, *Lingvistica romanică. Evoluție. Curente. Metode*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962.
- Maiorescu, Titu, *Cugetări și aforisme*, Selecție, introducere note și comentarii, indice tematic de Simion Ghiță, București, Editura Albatros, 1986.
- Oprea, Ioan, "Limba literară și conștiința națională", in *Adevărul despre noi. Limba română este patria mea. Studii. Comunicări. Documente. Antologie de texte publicate în revista «Limba română» (Chișinău)*, [1991-1996], Chișinău, 1996, p. 55-58.
- Petrini-Galatz, *Limbă și gândirea. Conferință ținută la I Maii 1886*, București, I. G. Haimann, Librar-Editor, 1887.
- Philippide, Alexandru, *Istoria limbii române, Vol. I, Principii de istoria limbii*, Iași, Librăria Frații Șaraga, Tipografia Națională, 1894.
- Prioteasa, Ioana, "Lingvistica în secolul XIX", in *Tratat de lingvistică generală*, Redactori responsabili: Alexandru Graur, Sorin Stati, Lucia Wald, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972, p. 53-59.
- Stănescu, Sorina, "Învățarea limbilor străine – un drum spre cunoașterea de sine", in *Limbile moderne în școală*, București, Societatea de științe filologice din România, 1991, p. 75-79.
- Stati, Sorin, *Interferențe lingvistice. (Text tipărit): Din istoria relațiilor lingvistice cu alté științe / Sorin Stati*, București, Editura Științifică, 1971.
- Titu Maiorescu comentat de Nicolae Mecu*, București, Editura Recif, 1996.
- Wald, Lucia, "Diversitatea limbilor", in *Tratat de lingvistică generală*. Redactori responsabili: Alexandru Graur, Sorin Stati, Lucia Wald,

București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972, p. 447-452.

Гумбольдт, Вильгельм, Избранные труды по языкознанию, Москва, Изд-во Прогресс, 1984.

Манакин, Владимир Николаевич, *Сопоставительная лексикология*, Киев, Изд-во Знання, 2004.

Рамишвили, Г. В., “Вильгельм фон Гумбольдт – основоположник теоретического языкознания”, în Гумбольдт, Вильгельм. Избранные труды по языкознанию. Москва, Изд-во “Прогресс”, 1984, с. 5-33.